

**GODIŠNJI IZVJEŠTAJ O POJAVAMA
DISKRIMINACIJE U BOSNI I
HERCEGOVINI ZA 2012. GODINU**

SADRŽAJ

I. UVODNA RIJEČ	5
II. INSTITUCIJA OMBUDSMENA I ODJEL ZA ELIMINACIJU SVIH OBLIKA DISKRIMINACIJE	6
III. OBAVEZUJUĆA SNAGA ZABRANE DISKRIMINACIJE U BOSNI I HERCEGOVINI	7
3.1. Međunarodni standardi	7
3.2. Regionalni instrumenti	7
3.3. Domaći propisi	8
IV. AKTIVNOSTI PREDUZETE NA PROMOCIJI ZAKONA I SARADNJA SA INSTITUCIJAMA	10
V. POSTUPAK PO ŽALBI I STATISTIKE	13
5.1. Analiza zaprimljenih žalbi	13
VI. ZAPAŽANJA OMBUDSMENA U POGLEDU POJEDINIH OBLIKA DISKRIMINACIJE	15
6.1. Mobing	15
6.2. Diskriminacija na nacionalnoj osnovi	16
6.3. Diskriminacija na osnovu obrazovanja	17
6.4. Diskriminacija Roma	18
6.5. Ostali oblici diskriminacije	18
6.6. Ilustrativni primjeri	19
VII. MJERE ZA JAČANJE KAPACITETA ZA ZAŠTITU OD DISKRIMINACIJE	25

I. UVODNA RIJEČ

Svaki građanin Bosne i Hercegovine ima pravo da uživa ustavom i zakonom zagwarantirana prava bez diskriminacije po bilo kojem osnovu. Uslov za osiguranje pristupa navedenoj zaštiti je da država kao demokratska tvorevina uspostavi efikasan mehanizam zaštite kojem će se moći obratiti svaka žrtva diskriminacije i koji će osigurati da žalba građanina bude tretirana na ozbiljan i povjerljiv način, uz istovremeno puno uvažavanje njegovog digniteta.

Bosna i Hercegovina je jedna od država koja je svojim zakonodavstvom regulirala zabranu diskriminacije po svim osnovama i u svim oblastima života, te utvrdila i mehanizme zaštite. Međutim, u praksi, uživanje prava u Bosni i Hercegovini ne ostvaruje se na ravnopravnoj osnovi i u jednakoj mjeri za svakog pojedinca.

Godišnji izvještaj Institucije ombudsmena o pojavama diskriminacije predstavlja presjek aktivnosti Institucije za kalendarsku 2012. godinu i ukazuje na trendove pojava raznih oblika diskriminacije s kojima se građani suočavaju.

U skladu sa članom 7. stav (2) tačka f. Zakona o zabrani diskriminacije BiH, Institucija ombudsmena podnosi ovaj izvještaj Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine, Narodnoj skupštini Republike Srpske, Parlamentu Federacije Bosne i Hercegovine i Skupštini Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine.

Sva javna tijela na nivou države, entiteta, kantona i Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, općinske institucije i tijela, pravna lica s javnim ovlaštenjima kao i sva pravna i fizička lica u svim oblastima života obavezna su osigurati primjenu mjera iz ovog godišnjeg izvještaja, a propuštanje izvršenja ovih mjera čini ih odgovornim za kršenje ljudskih prava.

*U Banjoj Luci,
Mart, 2013. godine*

Ombudsmeni BiH

Ljubomir Sandić

Jasminka Džumhur

Nives Jukić

II. INSTITUCIJA OMBUDSMENA I ODJEL ZA ELIMINACIJU SVIH OBLIKA DISKRIMINACIJE

Institucija ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Institucija ombudsmena) nezavisna je institucija uspostavljena s ciljem promoviranja dobre uprave i vladavine prava, zaštite prava i sloboda fizičkih i pravnih lica, koja su garantirana Ustavom BiH i međunarodnim sporazumima, koji se nalaze u dodatku Ustava. Institucija ombudsmena pruža fizičkim i pravnim licima obavještenja o njihovim pravima i obavezama, mogućnostima sudske i druge zaštite, postupa po pojedinačnim i grupnim žalbama, predlaže pokretanje postupaka medijacije, izdaje preporuke kada utvrdi povredu prava i prati njihovo izvršavanje.

Osnov za rad i funkcioniranje Institucije ombudsmena su aneksi IV. i VI. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini od 14. decembra 1995., Zakon o zabrani diskriminacije, Zakon o slobodi pristupa informacijama i Zakon o ministarskim imenovanjima, imenovanjima Vijeća ministara i drugim imenovanjima Bosne i Hercegovine,¹ te entitetskim zakonima o vladinim i ministarskim imenovanjima.

Organi i institucije imaju obavezu saradnje s ombudsmenom i u tom smislu obavezni su pružati odgovarajuću pomoć u istrazi i provođenju kontrole, da mu omoguće pristup spisima ili dokumentima, obavljanju ličnih razgovora i razmatranja potrebnih spisa i dokumenata s ciljem provjera navoda žalbi.²

U okviru Institucije ombudsmena djeluje poseban Odjel za eliminaciju svih oblika diskriminacije čiji je cilj da kroz preporuke i ostale odluke ukazuje odgovornim institucijama i službama na faktore koji onemogućavaju ravnopravan zakonski tretman prema svim građanima BiH i predlaže odgovarajuće mjere za efikasnu pravnu intervenciju usmjerenu na zaštitu prava građana.

Postupak za zaštitu od diskriminacije pred Institucijom ombudsmena pokreće se podnošenjem žalbe na jednu od adresa, navedenih na zvaničnoj internetskoj stranici Institucije.³ Svaka fizička ili pravna osoba koja tvrdi da ima legitiman interes može se obratiti Instituciji ombudsmena bez ikakvih ograničenja. Nacionalnost, državljanstvo, mjesto boravka, spol, maloljetnost, etničko porijeklo, religija, pravna nesposobnost, zatvor bilo koje vrste, i uopće uzevši, posebni odnosi sa i zavisnost od nekog organa vlade ne mogu ograničiti pravo ulaganja žalbe Instituciji ombudsmena. Žalba mora biti potpisana i mora sadržavati elemente naznačene u obrascu, a ombudsmeni mogu odlučiti da prihvate žalbu podnesenu na manje formalan način, ukoliko ustanove da okolnosti to zahtijevaju. Rad Institucije ombudsmena po žalbi je besplatan za osobe koje joj se obrate i ne zahtijeva pomoć savjetnika ili advokata. Žalba Instituciji ombudsmena ili njena intervencija neće povući bilo kakve krivične, disciplinske ili druge sankcije za podnosioca žalbe kao ni bilo kakvu neugodnost ili diskriminaciju za njega.⁴

Rok za podnošenje žalbe Instituciji ombudsmena je 12 mjeseci nakon pojave činjenica, događaja ili odluka na koje se stranka žali, a rok za podnošenje tužbe sudu prema odredbama Zakona o zabrani diskriminacije je tri mjeseca od dana saznanja o učinjenoj povredi prava, a najduže jednu godinu od dana učinjene povrede.

¹ članovi 16. i 17. pomenutog zakona

² član 25. Zakona o ombudsmenu za ljudska prava BiH

³ www.ombudsmen.gov.ba

⁴ član 18. Zakona o ombudsmenu za ljudska prava BiH

III. OBAVEZUJUĆA SNAGA ZABRANE DISKRIMINACIJE U BOSNI I HERCEGOVINI

3.1. Međunarodni standardi

Zabrana diskriminacije sadržana je u međunarodnim konvencijama koje se direktno primjenjuju u domaćem pravnom sistemu, u evropskim instrumentima koji se ili direktno primjenjuju ili dobivaju pravnu snagu u postupku pridruživanja Bosne i Hercegovine Evropskoj uniji, u Ustavu Bosne i Hercegovine, u Zakonu o zabrani diskriminacije u Bosni i Hercegovini kao i u drugim domaćim propisima koji su usklađeni s prethodno navedenim zakonom.

Međunarodni sporazumi, koji sadrže zabranu diskriminacije, su:

- Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima (UDHR)⁵,
- Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (ICCPR)⁶,
- Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (ICESCR),
- Konvencija o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije (CERD)⁷,
- Konvencija o ukidanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW)⁸,
- Konvencija koja se odnosi nadiskriminaciju u pogledu zapošljavanja i zanimanja (ILO-C-111),
- Konvencija o zaštiti prava radnika migranata i članova njihovih porodica,
- Konvencija o pravu djeteta (CRC),
- Konvencija o pravima osoba s invaliditetom i
- Konvencija UNESCO-a protiv diskriminacije u oblasti obrazovanja

3.2. Regionalni instrumenti

Zabrana diskriminacije je definirana i Evropskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, koja se, zajedno s njenim protokolima, direktno primjenjuje i ima prioritet nad svim ostalim zakonima u BiH.

Evropska konvencija za zaštitu osnovnih ljudskih prava i sloboda (u daljnjem tekstu: EKLJP) nudi zaštitu prava svima onima koji su pod nadležnošću zemalja potpisnica. Jedan od najsnažnijih međunarodnih mehanizama za zaštitu ljudskih prava zbog posjedovanja striktnih mehanizama primjene, EKLJP garantira širok spektar uglavnom građanskih i političkih prava, uključujući:

- pravo na život (član 2.), život bez nasilja (član 3.), život bez ropstva (član 4.)
- slobodu mišljenja (član 9.), izražavanja (član 10.) i pravo na mirne skupove (član 11.)
- slobodu kretanja (4 Protokol, član 2.)

Svi ljudi koji žive u zemljama članicama Vijeća Evrope uživaju prava data Konvencijom, bez obzira na spol, rasu, boju kože, jezik, religiju, političko ili drugo opredjeljenje, nacionalno ili društveno porijeklo, pripadnost nacionalnoj manjini, vlasništvo ili neki drugi status. U vrijeme rata ili drugih javnih prijetnji naciji, države članice mogu se ograditi od obaveza u toj mjeri

⁵ Član 1. i 2

⁶ Član 2. ponavlja formulaciju iz Univerzalne deklaracije, dok u članovima 14., i 19. garantira jednakost svim osobama u sudskom postupku odnosno prava na učešće u javnom životu. Pakt u članu 26. utvrđuje da su: «Sve osobe jednake pred zakonom i imaju pravo, bez ikakve diskriminacije, na jednaku zakonsku zaštitu. Zakon treba da zabrani svaku diskriminaciju i da garantira svim osobama jednaku i djelotvornu zaštitu protiv diskriminacije bilo na osnovu rase, boje kože, spola, jezika, vjere, političkog i drugog mišljenja, nacionalnog i društvenog porijekla, imovine, roda ili bilo koje druge okolnosti».

⁷ Član 2.

⁸ Član 2.

koliko je potrebno, ali izuzimajući pravo na život i pravo na život bez mučenja ili ropstva. Generalni sekretar Vijeća Evrope mora biti obaviješten o bilo kojem odstupanju od obaveza. Nakon što je postala članica Vijeća Evrope od aprila 2002. godine, BiH je ratificirala EKLP, te tako preuzela obavezu na regionalnom nivou da, u skladu s članom 1. EKLP-a, osigura prava i slobode garantirane tim dokumentom svim osobama na svojoj teritoriji.

U članu 14. Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda definira se da se “uživanje prava i sloboda predviđenih ovom konvencijom obezbjeđuje bez diskriminacije po bilo kojem osnovu, kao što su: spol, rasa, boja kože, jezik, vjeroispovijest, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno porijeklo, veza s nekom nacionalnom manjinom, imovno stanje, rođenje ili drugi status.”

Protokol 12. uz navedenu konvenciju koji je Bosna i Hercegovina ratificirala 29.7.2003., a koji je stupio na snagu 1. aprila 2005., proširuje zabranu diskriminacije s prava i sloboda predviđenih u Konvenciji na “uživanje svih prava predviđenih zakonom...” Prva presuda kojom se primjenjuje Protokol 12. je presuda u predmetu *Sejdić i Finci protiv Bosne i Hercegovine*.

Zabrana diskriminacije u pojedinim oblastima regulirana je i direktivama Evropske unije. Direktive predstavljaju zakonodavne akte EU kojima se od država članica zahtijeva određeni rezultat bez navođenja načina na koji je potrebno postići taj rezultat:

- “Direktiva o rasnoj jednakosti” – Direktiva Vijeća EU 2000/43/EC od 29. juna 2000., kojom se primjenjuje princip jednakog postupanja prema svim osobama bez obzira na rasno ili etničko porijeklo
- “Direktiva o zapošljavanju” – Direktiva Vijeća EU 2000/78/EC od 27. novembra 2000., kojom se uspostavlja opći okvir za jednako postupanje u pogledu zapošljavanja i struke
- “Direktiva o jednakoj plaći” – Direktiva Vijeća EU 75/117/EC od 10. februara 1975. o usklađivanju zakona država članica u pogledu primjene principa jednake plaće za žene i muškarce
- “Direktiva o ravnopravnosti spolova” – Direktiva Vijeća EU 2004/113/EC od 13. decembra 2004., kojom se primjenjuje princip jednakog postupanja prema ženama i muškarcima u pristupu i dobivanju dobara i usluga
- “Direktiva o teretu dokazivanja” – Direktiva Vijeća EU 97/80/EC od 15. decembra 1997. o teretu dokazivanja u slučajevima diskriminacije po osnovu spola
- “Direktiva o jednakom postupanju pri zapošljavanju” – (prerađena) – Direktiva 2006/54/EC Evropskog parlamenta i Vijeća EU od 5. jula 2006. o primjeni principa jednakih mogućnosti i jednakog postupanja prema muškarcima i ženama u pogledu zapošljavanja i struke. Ova direktiva predstavlja obavezu BiH kao države koja se nalazi na putu pridruživanja Evropskoj uniji.

3.3. Domaći propisi

Ustav BiH propisuje da će „Bosna i Hercegovina i oba entiteta osigurati najviši nivo međunarodno priznatih ljudskih prava i osnovnih sloboda....“⁹, te da se „prava i slobode predviđeni u Evropskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i u njenim

⁹ Član II 1 i 2 Ustava BiH - Ljudska prava i međunarodni standardi

protokolima direktno primjenjuju u Bosni i Hercegovini. Ovi akti imaju prioritet nad svim ostalim zakonima“.¹⁰

Ustav BiH nadalje utvrđuje da „uživanje prava i sloboda, predviđenih u ovom članu ili u međunarodnim sporazumima navedenim u Aneksu I. ovog ustava, osigurano je svim licima u Bosni i Hercegovini bez diskriminacije po bilo kojem osnovu kao što je spol, rasa, boja, jezik, vjera, političko i drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno porijeklo, povezanost sa nacionalnom manjinom, imovina, rođenje ili drugi status.“

Zakonom o zabrani diskriminacije koji je stupio na snagu 5. augusta 2009. stvoren je sveobuhvatan okvir građanskih i upravnih propisa za zaštitu od diskriminacije. Pored zabrane različitog postupanja po bilo kojem osnovu, zakonom je napravljena distinkcija između neposredne i posredne diskriminacije, te su utvrđeni kao posebni oblici diskriminacije: uznemiravanje, spolno uznemiravanje, mobing, segregacija, izdavanje naloga drugima za vršenje diskriminacije, pomaganje drugima prilikom diskriminacije i viktimizacija. Zakonom je određena i oblast primjene, a kao centralna institucija za zaštitu od diskriminacije određena je Institucija ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine. Zakonom su, također, propisani upravni i sudski postupci za zaštitu od diskriminacije, te predviđene prekršajne odredbe za postupanja suprotna tom zakonu, uključujući nepostupanje po preporukama Institucije ombudsmena.

Nažalost, i prilikom primjene Zakona o zabrani diskriminacije ponovila se praksa da se zakoni veoma lako usvajaju, dok izostaju efikasne mjere s ciljem osiguravanja njihove primjene. Iako je članom 7. stav 5. Zakona o zabrani diskriminacije propisano da će u budžet Institucije ombudsmena za ljudska prava BiH biti uvrštena posebna budžetska stavka neophodna za funkcioniranje specijalnog odjela/specijalnih odjela za borbu protiv diskriminacije, to se u budžetu za 2010. i za 2011. godinu nije desilo, zbog finansijskih ograničenja koja su privremenim finansiranjem nametnuta Instituciji ombudsmena. Ova ograničenja naročito se odražavaju na pitanja promocije zakona, praćenja sudskih postupaka vezanih za diskriminaciju, provođenje istraživanja iz oblasti diskriminacije i usklađivanje zakona.

Ovakav pristup primjeni jednog novouspostavljenog mehanizma za koji na globalnom planu postoji veoma nizak nivo pravne prakse značajno utiče na efikasnost primjene zakona i umanjuje mogućnost Institucije ombudsmena da u potpunosti izvršava svoje Zakonom utvrđene obaveze. Kao rezultat, iako je od usvajanja Zakona prošlo više od dvije godine, donesena je svega jedna pravosnažna sudska presuda za diskriminaciju, i to od Kantonalnog suda u Mostaru,¹¹ kao i jedna nepravosnažna sudska presuda za diskriminaciju od Općinskog suda u Livnu.¹²

I pored svih napora koje je Institucija ombudsmena uložila u promociju Zakona o zabrani diskriminacije, a što se može vidjeti iz stalnog porasta broja žalbi koje se registrijuju u Instituciji ombudsmena, i dalje je prisutna potreba za podizanje svijesti o ovom pravnom instrumentu, posebno u dijelu u kojem će se osigurati efikasna primjena odredbi zakona koje se odnose na sudsku zaštitu.

¹⁰ Član II. 1. i 2. Ustava BiH - Ljudska prava i međunarodni standardi

¹¹ Broj: P 58 0 P 056658 09 P

¹² Broj: 68 0 P 017561 11 P

IV. AKTIVNOSTI PREDUZETE NA PROMOCIJI ZAKONA I SARADNJA S INSTITUCIJAMA

Kako su ombudsmeni uočili nedostatak informiranosti građana o Zakonu o zabrani diskriminacije, u toku 2012. godine nastavljene su aktivnosti na promociji i informativnim kampanjama koje su usmjerene ka nadležnim institucijama i javnosti. Nažalost, ograničena sredstva i kapaciteti Institucije ombudsmena umanjile su mogućnost njenog djelovanja u promociji ovog zakona, tako da je ono u 2012. kao i u prethodnim godinama uglavnom bilo u sklopu aktivnosti koje su organizirale druge organizacije i institucije.

Predstavnici Institucije ombudsmena učestvovali su, 15. i 16. 3., a potom 9. 10. 2012., u Radionici u organizaciji Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH i Misije OSCE-a s ciljem izrade izvještaja o stanju ljudskih prava u BiH, a u skladu s članom 8. stav 3. Zakona o zabrani diskriminacije BiH. Radionica je bila podijeljena u četiri tematska modula, a kao rezultat razmijenjene su informacije i usvojeni prijedlozi za unapređenje stanja ljudskih prava u Bosni i Hercegovini (intenziviranje konsultativnih procesa s nevladinim organizacijama, poštivanje preporuka ombudsmena, efikasnije izvršavanje sudskih odluka i usklađivanje zakona sa Zakonom o zabrani diskriminacije BiH).

U organizaciji evropskih policijskih struktura i MUP-a RS-a, 21. i 22. marta 2012. organiziran je dvodnevni seminar o temi: "Krivična djela počinjena iz mržnje", namijenjen edukaciji tužilaca i policijskih inspektora na svim nivoima u BiH. Naglasak je stavljen na determiniranje mržnje kao pojave i njenog manifestiranja prilikom vršenja krivičnih djela, ali i praktično djelovanje policije na prevenciji, kao i prepoznavanje ove vrste pobuda prilikom saznanja o izvršenja krivičnih djela u zemljama iz kojih predavači dolaze, konkretno Ujedinjenog Kraljevstva, Španije, Austrije i Poljske.

Dana 27. marta 2012. održana je u Vitezu konferencija o temi: "Rodna pitanja u reformi sektora sigurnosti", koju je organizirala Alumni asocijacija George Marshall Centar u Bosni i Hercegovini u saradnji s George C. Marshall Centrom, te uz podršku Štaba NATO-a u Sarajevu, Centra za sigurnosne studije iz Sarajeva i drugih nevladinih organizacija. Na konferenciji je, između ostalog, zaključeno da je svijest o rodnom pitanju u oblasti sigurnosti veoma važna za stabilnost i mir u društvu, a posebno u postkonfliktnim društvima i procesima pomirenja.

Na Pravnom fakultetu Univerziteta u Bihaću, 5.4.2012., organiziran je Okrugli sto pod nazivom: „Kontroverze primjene novog zakona o sudskim taksama USK-a, moguća povreda osnovnog ljudskog prava na pristup sudu.“ Primjenom novog zakona o sudskim taksama u Unsko-sanskom kantonu predviđene su višestruko skuplje takse za razliku od drugih kantona, pa su predstavnici ombudsmena digli glas protiv takve odluke kojom se siromašni građani lišavaju mogućnosti da traže pravdu na sudu. Po završetku Okruglog stola data je izjava za TV USK i TV 037, u smislu da je pravo države da osigura naplatu sudskih troškova zbog pokretanja pravosudnog mehanizma po zahtjevu stranke, ali da to ne smije činiti nauštrb osnovnih ljudskih prava, te da treba koristiti druge mehanizme koji joj stoje na raspolaganju.

U Sarajevu je, 15. i 16. 5. 2012., održano nekoliko obuka u kojima su učestvovali pravnici zaposleni u Instituciji ombudsmena, a koji su bili posvećeni međunarodnim standardima za borbu protiv diskriminacije i praksi Evropskog suda za ljudska prava, istraživanju pojedinih

slučajeva uz predstavljanje iskustava tijela za ravnopravnost Slovenije, mobingu i sudskoj praksi rješavanja slučajeva diskriminacije.

Predstavnici Odjela za eliminaciju svih oblika diskriminacije učestvovali su u obilježavanju Dana protiv homofobije (16. i 17. 5. 2012.) u organizaciji Sarajevskog otvorenog centra. Prilikom diskusije i sastanaka s predstavnicima diplomatskog kora u Sarajevu i učesnicima skupa iz zemlje i inozemstva, predstavnici Institucije ombudsmena ukazali su na pojave diskriminacije s kojima se najčešće susreću pripadnici LGBT populacije, a koje se odnose na homofobične izjave i natpise u medijima, osudu i neprihvatanje od šire javnosti, nedostatak direktnije podrške vlasti i neprovođenje Zakona o zabrani diskriminacije u potpunosti.

U organizaciji Misije OSCE-a, 6. 6. 2012., predstavnici Odjela gostovali su u radijskoj emisiji RTV Unsko-sanskog kantona „Na zajedničkoj frekvenciji“, posvećenoj pojmu i borbi protiv diskriminacije. Nakon jednosatnog izlaganja svih učesnika (Misija OSCE-a, Udruženje osoba s invaliditetom USK-a) na pitanja slušalaca odgovarano je u skladu s nadležnostima Institucije ombusmena.

Tokom petodnevnog boravka u Češkoj Republici (10.-14.12.2012., Prag i Brno), predstavnici Institucije ombudsmena imali su priliku da se upoznaju s radom češkog ombudsmena a posebna pažnja posvećena je pitanju borbe protiv diskriminacije kroz strateško parničenje. Ista tema bila je predmet okruglih stolova koje je u Sarajevu (20. i 21. 6. 2012.) i Banjoj Luci (31. 10. – 1. 11. 2012.) organizirala češka nevladina organizacija „Poradna pro občanstvu, občanska a lidska prava“ uz podršku Ministarstva vanjskih poslova Republike Češke, u saradnji s nevladinom organizacijom 'Vaša prava BiH'.

Na sastanku s predstavnicima Misije OSCE-a u BiH, 24.10.2012. u Sarajevu, razgovarano je o pojedinačnim predmetima koji su imali medijsku pažnju, u kojima je Institucija ombudsmena utvrdila kršenje prava i izdala preporuke, a predstavnici Misije OSCE-a ponudili pomoć u praćenju izvršenja svojim kanalima komunikacije.

Na sastanku s predstavnicama nezavisne, nepolitičke i neprofitne organizacije “Sarajevski otvoreni centar” – SOC, 9. 11. 2012. u Sarajevu, ukazano je na nedostatak u terminologiji Zakona o zabrani diskriminacije BiH, kojim se zabranjuje diskriminacija na osnovu “spolnog izražavanja ili orijentacije”, umjesto “seksualne orijentacije i rodnog identiteta.” Na sastanku je istaknuto da je diskriminacija LGBT osoba u našem društvu prisutnija nego što to prikazuje broj zaprimljenih žalbi u nadležnim institucijama, te je zaključeno da je Institucija ombudsmena sa SOC-om i ranije imala dobru saradnju kroz učešće na obuci o zločinima iz mržnje i Zakonu o zabrani diskriminacije za LGBT aktiviste u BiH u organizaciji SOC-a i Misije OSCE-a, učešće na Prvoj školi LGBT prava za studente/studentice u organizaciji SOC-a uz podršku ILGA-Europe, te kroz rad Zavoda za transfuzijsku medicine Federacije BiH na uvođenju novog anketnog upitnika, te da svakako i dalje ostaje otvorena za različite vidove saradnje.

Tokom prezentacije izvještaja “Borba protiv krivičnih djela počinjenih iz mržnje - Analiza incidenata motiviranih predrasudama u Bosni i Hercegovini, s preporukama”, koji je izdala Misija OSCE-a u BiH, 13. 11. 2012. u hotelu Sarajevo, identificirano je da su ova djela najčešće usmjerena protiv sljedećih kategorija stanovništva i objekata: povratničkih zajednica, vjerskih i sakralnih objekata, pripadnika seksualnih manjina i Roma.

Institucija ombudsmena bila je, 20.3.2012., domaćin i organizator sastanka s predstavnicima nevladinih organizacija koje se bave zaštitom ljudskih prava i borbom protiv diskriminacije, koji je održan u sjedištu Institucije u Banjoj Luci. Cilj sastanka bio je da se organizacije civilnog društva upoznaju sa Izvještajem o pojavama diskriminacije za 2011. godinu, i da se stvori prostor za razmjenu iskustva i izazova s kojima se civilni sektor i Institucija ombudsmena suočavaju prilikom provođenja Zakona o zabrani diskriminacije BiH. Zaključeno je da postoji dobar pravni okvir, ali da treba jačati položaj i značaj civilnog društva, jačati odnose između vladinog i nevladinog sektora, osloboditi žrtve diskriminacije plaćanja sudskih troškova kada pokažu sudske postupke, ali i povećati aktivizam ugroženih kategorija.

Rad Institucije ombudsmena na suzbijanju diskriminacije promoviran je i saopćenjima za radijske i televizijske emisije, gostovanjima u emisijama i davanjem izjava, dostavljanjem informacija različitim naučno-istraživačkim centrima u zemlji i inozemstvu, dostavljanjem sugestija Uredu visokog komesara za ljudska prava Ujedinjenih naroda u procesu konsultacija pod nazivom „Povezivanje i sinergija o pitanjima nasilja nad ženama i djevojkama: međudržavni proces“ pred Vijećem za ljudska prava u Ženevi, (15. 11. 2012.), popunjavanjem upitnika vezanog za provođenje Preporuke CM/Rec(2010)5 Komiteta ministara Vijeća Evrope o mjerama preduzetim u borbi protiv diskriminacije po osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta (30. 11. 2012.), dostavljanjem komentara na Nacrt preporuke br. 14 Vijeća Evrope vezane za borbu protiv rasizma i rasne diskriminacije u zapošljavanju (20. 4. 2012.)

V. POSTUPAK PO ŽALBI I STATISTIKE

Postupak po pojedinačnim žalbama građana predstavlja najznačajniji vid zaštite ljudskih prava.

5.1. Analiza zaprimljenih žalbi

Tokom 2011. godine Institucija ombudsmena zaprimila je 191 žalbu, dok je u izvještajom periodu za 2012. godinu u Instituciji ombudsmena registrirano 257 žalbi. Dakle, evidentan je porast broja žalbi na diskriminaciju (za 33%), kao rezultat nastavka intenzivne promotivne kampanje koju su pokrenule i Institucija ombudsmena i druge organizacije iz domena zaštite ljudskih prava i borbe protiv diskriminacije. Poređenja radi, u 2010. godini zaprimljeno je 135 žalbi, a u 2009. godini 156 žalbi na diskriminaciju.

URED	ZAPRIMLJENI PREDMETI	PREDMETI U RADU	ZAVRŠENI PREDMETI
Banja Luka	105	42	63
Brčko	18	12	6
Mostar	7	6	1
Sarajevo	123	69	54
Livno	4	2	2
Ukupno u Odjelu	257	131	126

Tabela 1: Prikaz zaprimljenih žalbi u Odjelu za eliminaciju svih oblika diskriminacije u 2012. godini

U strukturi zaprimljenih žalbi daleko najveći broj žalbi odnosi se na povrede prava iz oblasti radnih odnosa, tačnije na mobing - 81. Dakle, u odnosu na 2011. godinu broj predmeta iz oblasti mobinga povećao se za 99%, odnosno za 40 predmeta.

Zatim, po brojnosti žalbi registriranih u Odjelu mogu se pomenuti žalbe na diskriminaciju po osnovu nacionalnog i socijalnog porijekla - 30, na osnovu etničke pripadnosti - 26, na osnovu obrazovanja - 19, uznemiravanja - 9, na osnovu društvenog položaja i spola - 13, na osnovu političkog ili drugog uvjerenja - 14, na osnovu članstva u sindikatu ili drugom udruženju i na osnovu veze s nacionalnom manjinom - po 3 žalbe.

Od 257 zaprimljenih žalbi riješeno je 126, dok je u radu iz 2012. godine ostao još 131 predmet. Iz 2010. i 2011. godine preneseno je 147 žalbi. Po pomenutim predmetima se tokom 2012. godine postupalo, te je arhivirano 69 predmeta. U radu pred Institucijom ombudsmena u Odjelu za eliminaciju svih oblika diskriminacije ostalo je 78 predmeta.

Dakle, u 2012. godini Odjel je postupao po 404 predmeta. Riješeno je ukupno 195 predmeta, dok je u radu ostala ukupno 209 predmeta.

Od ukupnog broja od 35 izdatih preporuka iz djelokruga Odjela, devet preporuka odnosi se na mobing, četiri preporuke odnose se na diskriminaciju na osnovu društvenog položaja i spola, po tri preporuke odnose se na uznemiravanje, diskriminaciju na osnovu etničke pripadnosti, diskriminaciju na osnovu nacionalnog i socijalnog porijekla, dvije preporuke na diskriminaciju na

osnovu političkog ili drugog uvjerenja, te po jedna preporuka za diskriminaciju na osnovu veze s nacionalnom manjinom i na osnovu obrazovanja.

OBLICI DISKRIMINACIJE / UREDI	SARAJEVO	BANJA LUKA	BRČKO	MOSTAR	LIVNO	UKUPNO
Uznemiravanje	4	5	0	0	0	9
Spolno uznemiravanje	0	0	0	0	0	0
Mobing	46	25	6	3	1	81
Segregacija	0	1	0	0		1
Izdavanje naloga i pomaganje drugima prilikom diskriminacije	0	2	0	0	0	2
Podsticanje na diskriminaciju	1	1	0	0	0	2
Na osnovu rase	0	0	0	0	0	0
Na osnovu boje kože	2	0	0	0	0	2
Na osnovu jezika	1	0	0	0	0	1
Na osnovu vjere	1	1	0	0	0	2
Na osnovu etničke pripadnosti	12	14	0	0	0	26
Na osnovu nacionalnog ili socijalnog porijekla	16	10	3	1	0	30
Na osnovu veze s nacionalnom manjinom	1	1	0	1	0	3
Na osnovu političkog ili drugog uvjerenja	4	8	1	1	0	14
Na osnovu imovnog stanja	0	1	0	0	0	1
Na osnovu članstva u sindikatu ili drugom udruženju	1	1	0	0	1	3
Na osnovu obrazovanja	6	10	2	0	1	19
Na osnovu društvenog položaja i spola	1	9	2	0	1	13
Na osnovu spolnog izražavanja ili orijentacije	3	1	0	0	0	4
Ostalo	24	5	3	1	0	33

Tabela 2: Prikaz zaprimljenih žalbi po uredima i oblicima diskriminacije

VI. ZAPAŽANJA OMBUDSMENA U POGLEDU POJEDINIH OBLIKA DISKRIMINACIJE

6.1. Mobing

U Odjelu za eliminaciju svih oblika diskriminacije u 2012. godini zaprimljena je 81 žalba koja se odnosi na mobing.

U odnosu na 2011. godinu kada je zaprimljena 41 žalba, u 2012. godini kao posmatranom izvještajnom periodu zaprimljena je 81 žalba, što je značajno povećanje broja pritužbi iz ove kategorije prava i to za 99%.

Iako je u broj obraćanja građana ovoj instituciji zbog mobinga znatno povećan, on i dalje nije stvarni pokazatelj stanja u BiH. Institucija ombudsmena dolazi do ovakvog zaključka na osnovu svjedočenja stranaka i medijskih natpisa kada najčešće na svjetlo izlaze najteže posljedice mobinga.

Činjenica je da ima puno građana koji su danas izloženi mobingu, ali se ne obraćaju Instituciji ombudsmena niti traže sudsku zaštitu iz straha da bi u tom slučaju mogli ostati bez posla. Upoređujući statistike iz prethodnih godina, evidentno je da je mobing u porastu čemu doprinosi teška ekonomska situacija, visoka stopa nezaposlenosti, loše uređeno tržište rada i nedostatak kapaciteta nadležnih inspekcija.

Žrtve mobinga su također izložene stresu jer mobing ostavlja posljedice po njihovo zdravlje, a uz žalbu Instituciji ombudsmena često se prilažu mišljenja psihologa, psihijataru ili drugih stručnih osoba, kao i iskazi svjedoka. Olakšavajuća okolnost za žrtvu mobinga ogleda se u činjenici da je teret dokazivanja na navodnom prekršiocu. U praksi, prekršilac je osoba na poziciji moći u odnosu na žrtvu i čini sve kako bi opovrgao postojanje mobinga, pozivajući se na svoja prava koja proizilaze iz raznih internih i općih akata.

Tokom provođenja postupka ispitivanja osnovanosti žalbi, ombudsmeni su uspješno saradivali s poslodavcima u javnom i privatnom sektoru koji su blagovremeno dostavljali tražena izjašnjenja i obavještenja o stanju u predmetima, a nadležne inspekcije rada su u svakom slučaju postupile po dopisima Institucije ombudsmena, te preduzele neophodne istražne radnje.

Slično kao i u prethodnom izvještajnom periodu, građani su se Instituciji ombudsmena najčešće obraćali zbog neprijateljskog okruženja na radnom mjestu, vrijeđanja i omalovažavanja od strane nadređenih, sprečavanja napredovanja u službi, selektivnog i nepotpunog ostvarivanja prava iz radnog odnosa u pogledu korištenja godišnjeg odmora, prava na stručno usavršavanje i naknada za rad.

Najčešće prijavljivani oblik mobinga je tzv. vertikalni mobing koji postoji kada pretpostavljeni zlostavlja jednog određenog radnika, dok se znatno manji broj žalbi odnosi na horizontalni mobing, tj. mobing između radnika na jednakom položaju u hijerarhijskoj ljestvici. U svakom slučaju, cilj mobinga je da se zaposleni prisile da napuste radno mjesto i tako ekonomski još više degradiraju.

Označeni odgovorni organi u svojim izjašnjenjima Instituciji ombudsmena navodili da su navodi podnosioca žalbi neistiniti, da se poslovi ponekad obavljaju u promijenjenim uslovima zbog specifičnosti rada, da se strogo poštuju odredbe Zakona o radu i kolektivnih ugovora te da su podnosioci žalbe svojim postupcima sami doprinijeli neprijateljskoj atmosferi i okruženju na radnom mjestu.

U nemalom broju slučajeva, Institucija ombudsmena obraćala se nadležnim inspekcijama rada, kako bi se sa što većom dozom izvjesnosti utvrdilo činjenično stanje te donijela odgovarajuća odluka, jer se iz neposrednog izjašnjavanja dvije suprotstavljene strane nije moglo doći do pouzdanog zaključka o postojanju odgovornosti.

Ono što je zajedničko za sve žrtve mobinga jeste da su posljedice višestruke. Problemi i nezdrava atmosfera na poslu su razlog stalnih bolovanja i povratak na posao je sve upitniji što može dovesti do dobrovoljnog otkaza zbog potpune iscrpljenosti ili do dobivanja otkaza. Nakon gubitka zaposlenja pojavljuju se novi problemi u vezi s pronalaženjem novog posla jer mobing dovodi do gubitka samopoštovanja i socijalne uloge, što se odražava i na poslovni i na porodični život.

Ako se žrtva mobinga odluči na pokretanje parničnog postupka protiv zlostavljača, već osiromašeni kućni budžet zbog izbivanja s posla, bolovanja, otkaza ili specijalističkih pregleda dodatno se umanjuje za troškove advokata i sudske takse, što dovodi do još težeg stanja žrtve.

U periodu izvještavanja, Institucija ombudsmena učestvovala je u ranije pokrenuta dva prekršajna postupka protiv poslodavaca, kada su žrtve bile izložene dodatnom kažnjavanju i posljedicama, zbog činjenice da su koristile pravne postupke za zaštitu od diskriminacije. U oba slučaja radi se o javnim organima, gdje su zaposleni trpjeli uznemiravanje na radnom mjestu od neposredno nadređenih kojim se degradirao njihov radni status. Ovakva mogućnost izričito je predviđena Zakonom o zabrani diskriminacije BiH, a Institucija ombudsmena pribjegava ovakvim mjerama u krajnjem slučaju, kada se radi o najtežim oblicima viktimizacije, tj. kada je osoba suočena s otkazom ili prijetnjom otkazom zbog činjenice da je stala u zaštitu svojih prava. Kao rezultat prijave ombudsmena, nadležni prvostepeni sudovi donijeli su odluke kojima se kažnjavaju odgovorne fizičke i pravne osobe visokim novčanim kaznama. U postupku po žalbi, drugostepeni sudovi ukinuli su prvostepene presude i vratili postupak na ponovno odlučivanje, zbog formalnih ali i suštinskih nedostataka. Nedovoljan senzibilitet sudija za suđenja u predmetima diskriminacije, a naročito mobinga, može obeshrabriti vjeru u djelotvornost pravnih lijekova koji žrtvi stoje na raspolaganju.

6.2. Diskriminacija na nacionalnoj osnovi

U Odjelu za eliminaciju svih oblika diskriminacije u 2012. godini zaprimljeno je 30 žalbi na diskriminaciju na osnovu nacionalnog i socijalnog porijekla.

U odnosu na 2011. godinu kada su zaprimljene 43 žalbe, u 2012. godini kao posmatranom izvještajnom periodu vidljivo je smanjenje broja pritužbi iz ove kategorije prava i to za 30%.

U 2012. godini najveći broj žalbi odnosio se na diskriminaciju po nacionalnoj osnovi kod postupaka zaposlenja i konkursnih procedura, imenovanja na rukovodeća mjesta, prava iz oblasti stanovanja te obavljanja privrednih aktivnosti i javnih usluga.

Institucija ombudsmena kao osnov za registraciju podnesene žalbe u bazi koristi isključivo navode stranke istaknute u samoj žalbi, dok se u praksi, kroz istragu, često dogodi da se ti navodi ne potvrde. Ovo je značajno kada se govori o diskriminaciji po nacionalnoj osnovi i teškoćama u utvrđivanju ove diskriminacije jer je potrebno dokazati da je neko drugačije tretiran u ostvarivanju nekog svog prava samo zbog svoje nacionalne pripadnosti. Kod dokazivanja ove vrste diskriminacije svakako značajan faktor predstavljaju statistički podaci koji su, nažalost, u BiH ograničeno dostupni zbog činjenice da je zadnji popis stanovništva bio 1991. godine. Činjenica je da Zakon o zabrani diskriminacije propisuje da je teret dokazivanja na subjektu koji je u žalbi označen kao kršilac prava, ali nedovoljno razvijena spoznaja snage ove zakonske odredbe umanjuje njenu primjenu u praksi, tako da Institucija ombudsmena u komunikaciji često dobiva parcijalne i uopćene odgovore čime se usporava postupak po žalbi. Ovakvo stanje za posljedicu ima da je žalba registrirana u Odjelu za eliminaciju svih oblika diskriminacije a da se u toku istrage utvrdi da zaista postoji povreda nekog prava žalioca, ali da se ne radi o slučaju diskriminacije ili se ona nije mogla dokazati.

Poseban problem predstavlja zastupljenost konstitutivnih naroda u organima javne vlasti. Ovaj princip zasnovan je na paritetu dominantnih etničkih grupa u Bosni i Hercegovini, prema popisu

iz 1991. godine, ali njegova primjena povezana je s različitim teškoćama koje se javljaju u praksi. Svaki građanin ima pravo da odbije da se izjasni po nacionalnoj osnovi prilikom zasnivanja radnog odnosa, što onda dovodi do nepotpunih ili nepreciznih statističkih podataka, na osnovu kojih bi se moglo utvrditi da li je jedna određena grupa dovedena u nepovoljniji položaj u odnosu na drugu. Niko također ne može zabraniti pojedincu da promijeni svoju etničku orijentaciju, što eventualno može postati predmet zloupotrebe prilikom konkurisanja na visoke javne dužnosti, kada rezultat imenovanja bude rukovođen razlozima oportunita a ne jednake zastupljenosti brojčano inferiornije etničke grupe.

Analizom stanja na terenu, i na bazi zaprimljenih žalbi, ombudsmeni utvrđuju da se povratnici i raseljene osobe često suočavaju sa socijalnim isključivanjem, nejednakim pristupom socijalnim uslugama uslijed nedostatka adekvatnih mjera koje osiguravaju održivi povratak, što se naročito odnosi na oblast zaposlenja. Ombudsmeni također uočavaju da u pojedinim slučajevima sudski i upravni postupci traju znatno duže kada su stranke ili podnosioci zahtjeva povratnici koji nastoje ostvariti neko svoje pravo. Iako se ne može sa sigurnošću utvrditi diskriminatorski motiv, prvenstveno zbog činjenice da u urbanim sredinama pravosudni i upravni organi postupaju u velikom broju predmeta što umanjuje njihovu efikasnost, ombudsmeni su u takvim slučajevima pošli od pretpostavke da se ne može isključiti diskriminatorski motiv i izdavali su preporuke da se postupci meritorno okončaju.

6.3. Diskriminacija na osnovu obrazovanja

U Odjelu za eliminaciju svih oblika diskriminacije u 2012. godini zaprimljeno je 19 žalbi na diskriminaciju na osnovu obrazovanja.

U odnosu na 2011. godinu kada je zaprimljeno 11 žalbi, u 2012. godini kao posmatranom izvještajnom periodu vidljivo je povećanje broja pritužbi iz ove kategorije prava i to za 72%.

Ombudsmeni nalaze da je povećanje broja žalbi iz ove kategorije prvenstveno vezano za probleme i nedoumice u primjeni Bolonjskog procesa u oblasti visokog obrazovanja, koji se javljaju prilikom konkurisanja na javne pozicije.

U postupanju po pojedinačnim žalbama građana, ombudsmeni su utvrdili da organi državne službe još nisu donijeli nove pravilnike o unutrašnjoj organizaciji usklađene sa Zakonom o visokom obrazovanju i zabranom diskriminacije građana na osnovu činjenice da su pojedini stekli diplome po „starom sistemu“ a pojedini po „Bolonjskom sistemu.“

Ombudsmeni BiH mišljenja su da činjenica da pravilnici organa države službe nisu usklađeni sa Zakonom i Ustavom ne znači da ta prava i odgovornosti ne postoje i da se zbog toga Zakon ne treba provoditi, jer je cilj funkcioniranja svih organa vlasti u BiH provođenje donesenih zakona, a ne propuštanje da se oni provode.

Ombudsmeni BiH također naglašavaju da se podzakonskim aktima ne može sužavati obim prava utvrđenih zakonom, jer bi takvo stanje moglo imati za posljedicu samovolju pojedinaca/predstavnik vlasti, a kod građana stvarati osjećaj pravne nesigurnosti i nepovjerenja u demokratske institucije koje funkcioniraju na principu legaliteta i vladavine prava.

Isključivanje iz učešća u javnoj konkurenciji za zapošljavanje na pozicije državnih službenika u organima državne službe osoba koje su visoko obrazovanje stekle po bolonjskom programu obrazovanja predstavlja diskriminaciju visokog obrazovanja stečenog po bolonjskom programu obrazovanja i onemogućavanje prava na zaposlenje pod jednakim uslovima za niz mladih i talentiranih kadrova, te njihovo dovođenje u neravnopravan položaj, usljed okolnosti na koje nisu mogli utjecati. Takvo postupanje suprotno je Ustavu BiH i Zakonu o zabrani diskriminacije BiH.

U pojedinim slučajevima grupa studenata s višom stručnom spremom medicinskog i laborantskog tehničara izjavila je žalbu zbog činjenice da ne mogu polagati stručni ispit za oblast zdravstva, niti obavljati pripravnički staž u zdravstvenim ustanovama, s obzirom da je pravilnikom njihova oblast svrstana u tehničke nauke. Institucija ombudsmena izdala je preporuku nadležnim ministarstvima (prosvjete i zdravstva) da u međusobnoj koordinaciji i u saradnji s predstavnicima studenata sastavi izmjene i dopune pravilnika kojima bi se ovoj kategoriji omogućio pristup tržištu rada za poslove za koje su se školovali, što je i urađeno.

6.4. Diskriminacija Roma

U Odjelu za eliminaciju svih oblika diskriminacije u 2012. godini zaprimljene su tri žalbe na diskriminaciju na osnovu veze s nacionalnom manjinom.

U odnosu na 2011. godinu kada je zaprimljeno devet žalbi, u 2012. godini kao posmatranom izvještajnom periodu vidljivo je smanjenje broja pritužbi iz ove kategorije prava i to za 67%.

Žalbe iz ove kategorije pretežno se odnose na diskriminaciju Roma, kao najbrojnije nacionalne manjine u BiH. Činjenica da je došlo do smanjenja obraćanja romske populacije Instituciji ombudsmena nikako ne upućuje na zaključak da je njihov položaj znatno poboljšan.

Romi su i dalje u nezavidnom ekonomsko-socijalnom položaju, jer većina njih ne može fizičku egzistenciju osigurati bez socijalne pomoći, u velikoj mjeri nisu zdravstveno osigurani, veoma mali broj ima posao ili stalan izvor prihoda a veliki broj romske djece ne ide u školu. Romi su također i najčešće diskriminirana nacionalna manjina, a do nejednakog tretmana ove populacije dolazi u oblasti zapošljavanja, obrazovanja, pružanja javnih usluga i pristupa mjestima javnog okupljanja. Broj izjavljenih žalbi Instituciji ombudsmena ne odražava ni približno stvarni broj slučajeva diskriminacije Roma, upravo zbog činjenice da žive na marginama društva, što utiče i na mogućnost korištenja pravnih lijekova i zakonskih mehanizama za zaštitu svojih prava.

Diskriminacija Roma proizilazi upravo iz duboko ukorijenjenih predrasuda i stereotipa o Romima koji se doživljavaju kao „prosjaci“, „razbojnici“, „neobrazovani“ ...što dodatno doprinosi njihovoj marginalizaciji.

Neophodno je da država nastavi preduzimati institucionalne napore, prvenstveno s ciljem obrazovanja Roma, jer je to od suštinskog značaja za oslobađanje njihovih potencijala i osiguravanje stručnosti mladim Romima koja im je potrebna da bi izbjegli začarani krug diskriminacije, isključenosti iz društva i siromaštva.

Ombudsmeni pozdravljaju činjenicu da mediji u Bosni i Hercegovini blagovremeno reaguju kod javnih incidenata diskriminacije Roma, što je značajan korak ka promjeni svijesti stanovništva i prihvatanju ove nacionalne grupe kao ravnopravne.

6.5. Ostali oblici diskriminacije

U izvještajnom periodu Institucija ombudsmena suočila se i s diskriminacijom na osnovu spola. Nekoliko općina organiziralo je ligu u malom fudbalu gdje su djeca mogla učestvovati ako sama ili preko oca imaju prebivalište u jednoj od općina učesnica. Davanje mogućnosti za nastup na turniru igračima koji vuku porijeklo po ocu iz mjesne zajednice, te uskraćivanje takve mogućnosti igračima koji vuku porijeklo po majci iz iste mjesne zajednice, predstavlja neposredan oblik diskriminacije prema čl. 3. tačka 1. Zakona o zabrani diskriminacije, i predstavlja direktan oblik diskriminacije prema čl. 4. tačka 1. Zakona o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini. Izdata je preporuka Međukantonalnoj koordinaciji za općinska takmičenja mjesnih zajednica – naselja (Liga Hercegovine) da, uzimajući u obzir nalaz i mišljenje ombudsmena, usklade propozicije takmičenja sa Zakonom o zabrani diskriminacije BiH i Zakonom o ravnopravnosti spolova BiH. Liga Hercegovine obavezala se da će do iduće sezone

takmičenja pravilnik biti izmijenjen, te je preduzela korake na poslovima koordinacije, u tom pravcu.

Iako su u Bosni i Hercegovini dekriminalizirani istospolni seksualni odnosi, a svi oblici diskriminacije na osnovu seksualne orijentacije izričito zabranjeni zakonom, LGBT osobe se svakodnevno susreću sa stereotipima i predrasudama, a priznavanje njihovih prava zavisi od otvorenosti i spremnosti društvene većine da tolerira različitost i od političke volje državnih institucija i zvaničnika. U poređenju sa ostalim ugroženim kategorijama građana, pripadnici LGBT populacije se vrlo rijetko odlučuju za pokretanje postupka pred Institucijom ombudsmena, što je vjerovatno rezultat straha zbog osude okoline i tradicionalne netrpeljivosti društva i prema ovoj kategoriji građana kao i jakog utjecaja vjerskih organizacija. Prema saznanjima Institucije ombudsmena, nije bilo slučajeva diskriminacije po navedenim osnovama koji su dobili sudski epilog, a u periodu izvještavanja registrirano je ukupno 13 žalbi na diskriminaciju po osnovu društvenog položaja, spola i seksualne orijentacije, od čega su dva predmeta otvorena po službenoj dužnosti.

Jedan od karakterističnih primjera diskriminacije po ostalim osnovama, odnosno po osnovama koje nisu izričito nabrojane u zakonu, odnosi se na način apliciranja na javne konkurse u nadležnosti entitetske agencije za državnu upravu. Podnositeljica žalbe smatra da agencija treba da pojednostavi postupak apliciranja na javne funkcije i da ravnopravno tretira aplikacije putem interneta kao i one poslane poštom, jer i sama dostavlja određena obavještenja kandidatima putem interneta. Ombudsmeni BiH ocijenili su da građani imaju pravo tražiti od vlasti u Bosni i Hercegovini preduzimanje mjera kojima bi se omogućilo da apliciraju za posao putem interneta. Omogućavanje korištenja tih usluga može se smatrati primjerom dobre uprave, na način da omogućava građanima da apliciraju i ravnopravno učestvuju u konkursima i na taj način, ukoliko to smatraju prikladnijim i lakšim. U odgovoru na preporuku ističe se da će agencija kontinuirano raditi na poboljšanju informatičkog aspekta u realizaciji svih svojih aktivnosti pa i aktivnosti u provođenju konkursnih procedura, što se smatra ostvarenom saradnjom i djelimičnom realizacijom preporuke.

Koristeći se ovlaštenjima iz Zakona o zabrani diskriminacije BiH, Institucija ombudsmena je krajem izvještajnog perioda podnijela Inicijativu za izmjene i dopune Krivičnog zakona Federacije BiH, kako bi njime bila obuhvaćena i krivična djela počinjena iz mržnje. Ove izmjene i dopune trebalo bi da obuhvate definiciju mržnje u općem dijelu Krivičnog zakona, kvalificirane oblike za određena krivična djela gdje je predviđena strožija krivična sankcija ako je djelo počinjeno iz „predrasuda“ i uvrštavanje motiviranosti predrasudama kao otežavajuće okolnosti prilikom odmjerenja kazne za bilo koje krivično djelo. Takve izmjene i dopune usvojene su u krivičnim zakonima Republike Srpske i Brčko Distrikta BiH u 2010. godini. U januaru 2013. godine Parlament Federacije Bosne i Hercegovine pozvao je Instituciju ombudsmena da učestvuje u radu odbora zaduženog za pripremu izmjena i dopuna Krivičnog zakona Federacije BiH.

6.6. Ilustrativni primjeri

Predmet Ž-SA-06-264/12

Institucija ombudsmena otvorila je istragu po službenoj dužnosti zbog kršenja ljudskih prava i osnovnih sloboda, u vezi sa zabranom diskriminacije po osnovu veze s nacionalnom manjinom. Naime, tri osobe romske nacionalnosti izbačene su iz kafića u Sarajevu zato što im je osoblje reklo da ne mogu biti posluženi jer su Romi. Konobarica je tom prilikom rekla da ima naredbu od vlasnika objekta da ne poslužuje Rome. Izdata je Preporuka kojom je vlasniku ugostiteljskog objekta preporučeno da preduzme neophodne mjere kako bi se prilikom obavljanja

ugostiteljske djelatnosti u potpunosti poštivale odredbe Zakona o zabrani diskriminacije BiH. Preporuka je ispoštovana.

Predmet Ž-SA-06-225/12

Instituciji ombudsmena obratila se grupa zaposlenika Elektroprijenosa Bosne i Hercegovine a.d. Banja Luka sa žalbom na nejednak tretman od strane Uprave Kompanije u postupku isplate razlike plaća i dnevnica za period od 1.6.2006. do 31.12.2009., kada su 1333 radnika namirena, od toga: 770 na osnovu pravosnažnih presuda ili vansudskih nagodbi, te 563 zaposlenika na osnovu Odluke o obračunu i isplati razlike plaće i dnevnica¹³, dok za 76 pojedinaca, među kojima su i podnosioci žalbe, isplata nije izvršena. Izdata je Preporuka kojom se preporučuje da Kompanija odmah po njenom prijemu uspostavi saradnju sa Institucijom ombudsmena; da preduzme mjere koje će rezultirati jednakim tretmanom svih zaposlenika; dovodeći ih u jednakopravan položaj. Preporuka je ispoštovana.

Predmet Ž-SA-06-319/12

Žalilac se obratio Instituciji ombudsmena sa žalbom na rad Agencije za državnu službu Federacije BiH zbog isključivanja iz učešća u javnoj konkurenciji za zapošljavanje na pozicije državnih službenika u organima državne službe u FBiH osoba koje su visoko obrazovanje stekle po bolonjskom programu obrazovanja. Izdata je Preporuka, kojom je preporučeno da se odmah po njenom prijemu prekine praksa objavljivanja javnih konkursa u kojima se ne može ostvariti ravnopravan tretman visokog obrazovanja stečenog po bolonjskom programu obrazovanja i sistema visokog obrazovanja zasnovanog na stepenima stručne spreme. Preporuka je ispoštovana.

Predmet Ž-SA-05-509/11

Žalbeni navodi odnosili su se na inspeksijski nadzor koji je proveo prosvjetni inspektor Kantonalne uprave za inspeksijske poslove Kantona Sarajevo. Preporuka ombudsmena izdata je dekanu Filozofskog fakulteta s ciljem otklanjanja diskriminacije, jer je u postupku istrage utvrđeno da se podnosiocu žalbe prijeti otkazom zbog obraćanja Instituciji ombudsmena, čime se dovodi u nepovoljniji položaj zbog toga što koristi zakonsku mogućnost obraćanja Instituciji ombudsmena, a takvo postupanje je izričito zabranjeno čl. 18., 19. i 21. Zakona o zabrani diskriminacije BiH. Filozofski fakultet Univerziteta u Sarajevu uputio je akt Instituciji ombudsmena, kojim je potvrđeno da preporuka ombudsmena neće biti ispoštovana. Institucija ombudsmena je nakon toga, shodno ovlaštenjima iz Zakona o zabrani diskriminacije BiH, podnijela Zahtjev za pokretanje prekršajnog postupka protiv Filozofskog fakulteta Univerziteta u Sarajevu, kao pravne osobe, i dekana Filozofskog fakulteta Univerziteta u Sarajevu, kao odgovorne osobe u pravnoj osobi jer postoji osnovana sumnja da su propustili da postupe po preporuci ombudsmena BiH, kojom je preporučeno Filozofskom fakultetu Univerziteta u Sarajevu i dekanu Filozofskog fakulteta u Sarajevu da ponište rješenje „Upozorenje pred otkaz“. U prekršajnom postupku je, nakon ulaganja žalbe na prvostepeno rješenje kojim je utvrđena odgovornost okrivljenih, drugostepeni sud vratio predmet na ponovno razmatranje.

¹³ broj 01-1958/11

Predmet Ž-SA-06-446/12

Žalbeni navodi odnosili su se na diskriminirajuće odredbe formulara Zavoda za transfuzijsku medicinu FBiH. Predmet je zaključen izdavanjem Preporuke Zavodu za transfuzijsku medicinu FBiH da uvede u primjenu novi formular, odnosno saglasnost davaoca krvi ili krvnih sastojaka, shodno Pravilniku o zasebnim tehničkim zahtjevima za krv i krvne sastojke, donesen 2011. godine, a nakon čega je Zavod dostavio informaciju da je Preporuka ispoštovana.

Predmet Ž-SA-06-405/12

Žalbeni navodi odnosili su se na Odluku o plaćama i naknadama u organima uprave Općine Donji Vakuf, usvojenu na sjednici održanoj 30.3.2012., čiji čl. 6. i 16. nisu u skladu sa Zakonom o plaćama i naknadama u organima vlasti Federacije Bosne i Hercegovine i Zakonom o zabrani diskriminacije BiH.¹⁴ Nakon okončanja postupka istrage, Institucija ombudsmena uputila je preporuku Općinskom vijeću Općine Donji Vakuf da preispita donesenu Odluku o plaćama i naknadama u organima uprave Općine Donji Vakuf u dijelu koji se odnosi na koeficijente za obračun plaća općinskog načelnika i pomoćnika načelnika, a s ciljem poštivanja principa "ista plaća za isto radno mjesto" i s ciljem otklanjanja diskriminacije općinskog načelnika i pomoćnika općinskog načelnika Općine Donji Vakuf, u odnosu na općinske načelnike i pomoćnike općinskih načelnika drugih općina u Srednjobosanskom kantonu. Preporuka je ispoštovana. Općinsko vijeće je na sjednici donijelo Odluku o izmjeni Odluke o plaćama i naknadama u organima uprave Općine Donji Vakuf.

Predmet Ž-SA-06-971/11,

Podnosilac žalbe tražio je zaštitu prava na slobodu nacionalnog opredjeljenja i zabranu diskriminacije.¹⁵ Institucija ombudsmena izdala je preporuku ministru odbrane BiH da preduzme sve mjere i aktivnosti kako bi se otklonila diskriminirajuća praksa na osnovu pripadnosti entitetskim vojskama prije integracije u Oružane snage BiH, da se sve osobe dovedu u ravnopravan položaj bez obzira iz koje entitetske vojske dolaze, te da im se osigura pravo na nacionalno opredjeljenje; da se postojeći način vođenja evidencije unaprijedi kako bi se spriječila diskriminacija i uklonila mogućnost povreda ljudskih prava pripadnika Oružanih snaga BiH, a posebno u segmentu samog statusa, te da se osigura da evidencija ne predstavlja prepreku napredovanja u službi; da se izračuna stepen rizika koji Ministarstvu odbrane BiH eventualno prijeti od osoba koje bi zahtijevale promjenu statusa a pripadale su određenim entitetskim komponentama, iako nisu one nacionalnosti za koje se pretpostavlja pripadnošću komponenti; da o svim preduzetim mjerama i aktivnostima izvijeste Instituciju ombudsmena. Institucija ombudsmena zaprimila je izjašnjenje ministra odbrane BiH, u kojem se navodi da su prihvaćene preporuke Institucije ombudsmena i dostavljen akt u kojem se nalaže svim

¹⁴ U žalbi se navodi da je amandmanom 2, usvojenim od Općinskog vijeća, član 6. izmijenjen na način da je za radno mjesto općinski načelnik platni razred I., umjesto koeficijenta 9, utvrđen koeficijent 7,80, s obrazloženjem da općinskom načelniku ne pripada koeficijent kao ministru u Vladi FBiH, već da mu kao izabranom zvaničniku pripada koeficijent kao poslaniku u Parlamentu FBiH, te shodno tome koeficijent 7,80. Amandmanom 3 je u članu 16. za radno mjesto pomoćnika načelnika, platni razred II., koeficijent 5,70 izmijenjen na koeficijent 4,60, uz obrazloženje da pomoćniku načelnika pripada koeficijent kao rukovodećim državnim službenicima. U žalbi je istaknuto da sve općine na području Srednjobosanskog kantona koje su usvojile Odluku o plaćama i naknadama u organima uprave (Travnik, Gornji Vakuf-Uskoplje, Novi Travnik i Fojnica) reguliraju koeficijente za plaću kako je predloženo od strane ovlaštenog predlagača i to koeficijent 9 za općinskog načelnika i koeficijent 5,70 za pomoćnika načelnika, te da su u tom smislu općinski načelnik i pomoćnici u Općini Donji Vakuf diskriminirani.

¹⁵ U toku istražnog postupka u predmetu je izdata preporuka P-175/11, od 21.11.2011. *Ministarstvu odbrane BiH i Zajedničkom štabu Oružanih snaga BiH da odmah uspostave saradnju sa Institucijom ombudsmena na način propisan Zakonom o ombudsmenu za ljudska prava Bosne i Hercegovine i da najkasnije u roku od sedam dana dostavi izjašnjenje i svu relevantnu dokumentaciju traženu aktom od 16.9.2011. i 21.10.2011.*

organizacionim jedinicama MOBiH i Zajedničkom štabu OSBiH da postupaju u skladu s preporukama Institucije ombudsmena.

Predmet Ž-SA-06-940/11

Institucija ombudsmena odlučila je po službenoj dužnosti, u skladu s čl. 2. i 23. Zakona o ombudsmenu za ljudska prava Bosne i Hercegovine¹⁶, pokrenuti istragu u vezi s Javnim oglasom za izbor i imenovanje članova Odbora državne službe za žalbe koji je objavila Agencija za državnu službu BiH. Vijeće ministara BiH je na 156. sjednici, održanoj 28.7.2011., na prijedlog Generalnog sekretarijata utvrdilo tekst Javnog oglasa za izbor i imenovanje članova Odbora državne službe za žalbe. Kao jedan od općih uslova konkursa naveden je uslov da je kandidatu prestala pravna posljedica presude za krivično djelo nasilja u porodici, izrečene pravosnažnom sudskom presudom, u skladu s krivičnim zakonima, a shodno članu 22. Zakona o državnoj službi u institucijama Bosne i Hercegovine¹⁷, tačka f)¹⁸. Formulacija člana 22. stav 1. tačka f) Zakona o državnoj službi u institucijama Bosne i Hercegovine, osim što je stvorila pravnu nesigurnost jer kandidati koji nisu počinili krivično djelo nasilja u porodici i koji nisu osuđeni ne mogu dokazati da ispunjavaju uslove konkursa, u suprotnosti je s odredbama zakona o krivičnim postupcima i Krivičnog zakona koji su na snazi u Bosni i Hercegovini. Ovakva odredba također je otvorila pitanje mogućeg postojanja diskriminacije na osnovu spola, jer statistički podaci ukazuju da su žrtve nasilja u porodici uglavnom žene i djeca, a počinioci nasilja u porodici osobe muškog spola.¹⁹ Po okončanju istražnog postupka, izdata je preporuka da Ministarstvo pravde BiH po hitnoj proceduri uputi inicijativu za izmjene i dopune Zakona o državnoj službi BiH. Ministarstvo pravde BiH obavijestilo je Instituciju ombudsmena, aktom od 1.6.2012., da je okončana procedura u vezi s Preporukom P-176/11, od 18.11.2011., u smislu brisanja tačke f) u stavu 1. člana 22. Zakona o državnoj službi BiH i da je tekst Zakona o izmjeni Zakona o državnoj službi u institucijama BiH objavljen u „Službenom glasniku BiH“, broj 40/12, od 28.5.2012., a što je potvrđeno i uvidom u tekst.

Predmet Ž-BL-06-292/12

Podnositeljica žalbe obratila se Instituciji ombudsmena navodeći kao razlog obraćanja prekršajni postupak koji se zbog nasilja u porodici vodi protiv njenog supruga pred Osnovnim sudom Banja Luka. Zatraženo je izjašnjenje Suda o navodima sadržanim u žalbi, u kojem je Sud naveo da predmete rješava hronološkim redom. Ombudsmeni su u konkretnom slučaju ocjenjivali odnos između općeg interesa ravnopravnog rješavanja zaostataka i pojedinačnog interesa koji se ogleda u veoma teškom porodičnom stanju podnositeljice žalbe koje je prijetilo eskalacijom. Utvrđujući prevagu pojedinačnog interesa podnositeljice žalbe i njene maloljetne djece, ombudsmeni su izdali preporuku Sudu, 30. 7. 2012., da predmet prioritarno uzme u rad. Sud je dostavio odgovor na preporuku u kojem je obavijestio Instituciju ombudsmena da je u pomenutom predmetu zakazao usmeni pretres čime je predmet riješen kao pozitivan.

¹⁶ „Službeni glasnik BiH“, broj 32/00, 19/02, 35/04 i 32/06

¹⁷ „Službeni glasnik BiH“, br. 19/02, 35/03, 4/04, 17/04, 26/04, 37/04, 48/05, 2/06, 32/07 i 43/09

¹⁸ „f) da su prema njemu prestale pravne posljedice presude za krivično djelo nasilja u porodici, izrečene pravosnažnom sudskom presudom, u skladu s krivičnim zakonima;“

¹⁹ „Statistički podaci o nasilju u porodici“, koje je sačinio Gender Centar Federacije BiH i koji se mogu pronaći na internet stranici Gender Centra FBiH

Predmet Ž-BL-06-435/10

Podnositeljica žalbe obratila se Instituciji ombudsmena zahtjevom za monitoring sudskog postupka pred Osnovnim sudom Banja Luka. U pitanju je parnični postupak po tužbi podnositeljice žalbe protiv poslodavca, a koji se odnosi na mobing na radnom mjestu. Pomenuti predmet do danas nije okončan. Imajući u vidu vrijeme podnošenja tužbe do danas, primjetno je kršenje člana 6. stav 1. EKLJP-a (pravo na suđenje u razumnom roku). Međutim, uvažavajući specifičnost predmeta (promjena postupajućeg sudije, veliki broj svjedoka, zatrpanost suda brojnim predmetima), može se primijetiti da je Sud u konkretnom predmetu u okviru svojih mogućnosti redovno zakazivao nastavke ročišta, detaljno ispitivao svjedoke i izvodio dokaze. U periodu izvještavanja predstavnici Institucije ombudsmena nisu imali opstrukcija u obavljanju svog mandata, s bilo koje strane.

Predmet Ž-SA-06-402/12

Žaliocu je onemogućeno otpočinjanje s radom u IP „Krivaju“ d.o.o. Zavidovići – u stečaju u skladu Ugovoru o radu, zbog članstva u Samostalnom sindikatu šumarstva, prerade drveta i papira Bosne i Hercegovine. Naime, iako su, prema žalbenim navodima, direktor DC „Energetika i održavanje“ i v.d. direktor IP „Krivaje“ više puta iskazivali potrebu za radnim angažmanom A.V., on nije, zbog stalnih pritisaka koje provode predstavnici novoformiranog Sindikata IP „Krivaje“, do dana podnošenja žalbe stupio na rad. U prilog tvrdnji dostavljena je i fotokopija Odluke Sindikalne organizacije IP „Krivaja“, Sindikata grafičkih, izdavačkih i medijskih radnika pod brojem, 05/12 od 13.1.2012., upućene Upravi IP „Krivaje“ u kojoj stoji da A.V. ne može biti pozvan na posao sve dok se ne zaposle svi radnici IP „Krivaje“. Dana 2.11.2012. izdate su preporuke i to kako slijedi: stečajnom upravniku P-191/12 da preduzme aktivnosti koje će rezultirati dovođenjem A.V. u jednak položaj sa ostalim zaposlenicima, koji sa IP „Krivajom“ - u stečaju imaju potpisan ugovor o radu; v.d. generalnog direktoru P-192/12 a po prijemu ove prepruke uspostavi saradnju sa Institucijom ombudsmena; Sindikalnoj organizaciji IP „Krivaje“ sindikata grafičkih, izdavačkih i medijskih radnika P-193/12 da poništi Odluku broj 05/12 od 13.1.2012. kojom se Upravi IP „Krivaje“ zabranjuje pozivanje A.V. na posao do zapošljavanja svih radnika IP „Krivaje“. Dana 6.12.2012. Institucija ombudsmena zaprimila je izjašnjenje stečajnog upravnika na preporuku P-191/12 u kojem stoji da će, s obzirom na postupak pred Općinskim sudom u Zenici koji se vodi po tužbi A.V. protiv IP „Krivaja“ d.o.o. Zavidovići – u stečaju, poslodavac postupiti u skladu s donesenom presudom. Dana 19.12.2012. Općinski sud u Zenici donio je presudu broj 43 0 Rs 067453 12 Rs kojom se tuženi obavezuje da A.V. omogući rad po osnovu Ugovora o radu, naprijed navedni broj. U obrazloženju Presude, između ostalog, stoji da činjenica da je tužilac bio član sindikata, što ga ne smije staviti u nepovoljniji položaj u odnosu na druge zaposlenike, niti Sindikat može uslovljavati tuženog kao poslodavca da nekog od zaposlenika ne angažira u skladu s ugovorom o radu, jer to nije uloga sindikata koji je institucija koja treba da štiti interese zaposlenika. Postupak je u toku.

Predmet Ž-BL-06-402/12

Ombudsmeni su imali priliku svojom preporukom utjecati na izmjenu općeg podzakonskog akta, tačnije Pravilnika o rasporedu taksi vozila na taksistajalištima, kriterijima za red prvenstva u raspoređivanju taksivozila na taksi stajalištima i rangiranju kandidata na listi prioriteta za raspored na taksistajališta. Spornim pravilnikom bilo je predviđeno da se djeca taksista buduju više nego kandidata koji to nisu, iako se kandidiraju za isto mjesto a jednako ispunjavaju ostale formalne uslove za obavljanje taksislužbe. Nakon provedene istrage pred Institucijom

ombudsmena, utvrđeno je, dakle, da je jedna kategorija građana favorizirana u odnosu na drugu, što predstavlja davanje prednosti zasnovano na jednom od zabranjenih osnova iz člana 2. Zakona o zabrani diskriminacije BiH, pa je izdata preporuka da se izmijeni sporni pravilnik, a da jedini kriterij za popunjavanje upražnjenog taksimjesta bude redoslijed podnesenih zahtjeva za raspored na taksistajalištu. Preporuka je ispoštovana, što je dokazano dostavljanjem kopije izmijenjenog pravilnika.

Predmet Ž-BL-06-763/12

U ostvarivanju svog mandata, Institucija ombudsmena saraduje i s organizacijama civilnog društva koje se bave zaštitom ljudskih prava. Podnositeljica žalbe zastupana po opunomoćeniku „Vaša prava BiH” obratila se 26. 10. 2012., navodeći da je osoba s invaliditetom i da treba da dobije nacionalno sportsko priznanje s obzirom da je 1984. godine na Evropskom prvenstvu kao članica atletske reprezentacije slijepih i slabovidnih SFRJ osvojila srebrenu medalju. U toku istrage po žalbi utvrđeno je da ona ispunjava uslove za priznavanje prava na ovo priznanje, pa će nadležnom ministarstvu biti upućena preporuka da joj se ono dodijeli, jer je utvrđeno da bi to priznanje dobila da nije osoba s invaliditetom.

VII. MJERE ZA JAČANJE KAPACITETA ZA ZAŠTITU OD DISKRIMINACIJE

Iako je zakonom iz 2009. godine predviđena obaveza postojanja posebne budžetske stavke za rad Odjela za eliminaciju svih oblika diskriminacije, to se do danas, dakle ni četiri godine nakon propisivanja zakonske obaveze, nije desilo. Ograničavanje finansijskih i kadrovskih kapaciteta Odjela nije značajnije utjecalo na rad po pojedinačnim žalbama građana, ali je ograničilo obavljanje drugih zakonom povjerenih nadležnosti kojima bi standardi ljudskih prava u zemlji bili dovedeni na nivo razvijenijih evropskih zemalja.

U nastojanju ostvarivanja stvarne jednakosti u društvu, državni organi mogu preduzeti i određene mjere koje se neće smatrati diskriminacijom ako su usmjerene na ispravljanje već postojećih nejednakosti. Takve mjere nazivaju se pozitivnim ili afirmativnim. Mjere pozitivne diskriminacije odnose se naročito na pripadnike ugroženih grupa poput osoba s invaliditetom, nacionalne manjine, žene, trudnice, omladinu, stare osobe, žrtve rata i slično. Institucija ombudsmena je kroz rad na pojedinim predmetima bila u prilici identificirati i preporučiti mjere pozitivne diskriminacije, a u narednom periodu bit će neophodno izvršiti reviziju različitih zakona i podzakonskih akata kako bi se *de facto* ostvarila ravnopravnost između grupa koje su kroz historiju bile obespravljene, što je obaveza i prema međunarodnim konvencijama i standardima.

U predstojećem periodu, a pod pretpostavkom obezbjeđenja adekvatnih kapaciteta, Institucija ombudsmena će se također fokusirati na prikupljanje i analizu statističkih podataka, monitoring i učešće u procesima kao prijatelj suda (*amicus curiae*) i provođenje istraživanja u oblasti diskriminacije, jer je ova obaveza propisana Zakonom o zabrani diskriminacije BiH kao i međunarodnim aktima u ovoj oblasti. U ovom procesu neophodno se upoznati s komparativnim iskustvima te ostvariti saradnju sa svim drugim institucijama i pravnim osobama u BiH koje su u posjedu podataka o slučajevima diskriminacije, a prvenstveno s pravosuđem, nevladinim organizacijama, ministarstvima i centrima za besplatnu pravnu pomoć.

Analiza zakona i predlaganje zakonskih i drugih rješenja nadležnim institucijama Bosne i Hercegovine naročito je osjetljiva aktivnost s obzirom da predložena rješenja mogu imati političke implikacije ili zahtijevati znatna budžetska izdvajanja. Cilj ovih aktivnosti bi u svakom slučaju bio da se pomogne zakonodavnim organima na svim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovini, ukazujući na dijelove pravnog okvira koji su problematični sa aspekta zaštite jednakosti, a s ciljem postizanja usklađenosti sa uslovima koji za Bosnu i Hercegovinu u toj oblasti proizilaze iz pravnog naslijeđa Evropske unije.

Članom 8. Zakona o zabrani diskriminacije BiH propisane su nadležnosti Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH u provođenju ovog zakona. Ombudsmeni konstatiraju da navedeno ministarstvo nije uspostavilo centralnu bazu podataka za počinjena djela diskriminacije niti je donijelo pravilnik o načinu prikupljanja podataka o predmetima diskriminacije u ostavljenom zakonskom roku od 90 dana. Očekuje se da će pravilnik o načinu prikupljanja podataka u predmetima diskriminacije biti usvojen tokom marta 2013. nakon čega će biti organizirana obuka za sve nivoe administracije u BiH vezano za dostavljanje podataka o diskriminaciji nadležnom Ministarstvu za ljudska prava i izbjeglice BiH, u kojoj će Institucija ombudsmena aktivno učestvovati.

Konačno, ombudsmeni konstatiraju da je u pogledu odgovaranja na dopise i pružanja traženih informacija saradnja sa institucijama na svim nivoima vlasti na zadovoljavajućem nivou dok bi broj ispoštovanih preporuka morao biti veći. Institucija ombudsmena je preventivni mehanizam za zaštitu ljudskih prava a poštivanje njenih preporuka je prvenstveno u interesu organa javne vlasti jer predstavlja najbolju garanciju da neće doći do skupih i štetnih procesa i naknada protiv države po presudama Evropskog suda za ljudska prava u Strazburu. U svrhu obezbjeđenja što većeg broja ispoštovanih preporuka, što oslikava nivo dosegnute kulture poštivanja ljudskih prava, neophodno je razmotriti uspostavljanje parlamentarnog nadzora nad izvršenjem preporuka ombudsmena, bilo formiranjem posebnog tijela/komisije, bilo održavanjem tematskih sjednica posvećenih isključivo ovoj temi.